

АНАЛІЗ СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**ANALYSIS OF INVESTMENT ACTIVITIES IN UKRAINE**

Зараз Україна перебуває в кризовому стані, який охопив усі сфери життя – духовну, політичну, економічну. Саме тому необхідно активізувати інвестиційну діяльність підприємств. Адже саме інвестиції забезпечують розширене відтворення виробництва і справляють вирішальний вплив на формування темпів економічного зростання і добробуту населення країни.

Ключові слова: інвестиції, прибуток, амортизація.

Currently Ukraine is in crisis, which embraced all spheres of life - spiritual, political, economic. It is therefore necessary to intensify investment activities of enterprises. After all, investment providing advanced production and reproduction have a decisive influence on the growth and prosperity of the country.

Key words: investment, profit, depreciation.

Вступ. Слід зазначити, що в Україні довгий час виділялося недостатньо коштів на розширення виробництва. При цьому основна маса капітальних вкладень направлялася на нове будівництво, що в кінцевому підсумку поглиблювало технологічну диференціацію виробництва в національній економіці у цілому, і в окремих її галузях. Збільшувались інвестиції у позанормативне незавершене будівництво, невстановлене устаткування і товарно-матеріальні запаси. Усе це призвело до невиправданого перенапруження української економіки, де питома вага спрацювання діючих основних виробничих фондів є значно більшою порівняно з впровадженням нових.

Результати.

Протягом 2009 р. в економіку України направлено 192,878 млрд. грн. капітальних інвестицій [Держкомстат], у тому числі – 151,777 млрд. грн. інвестицій в основний капітал.

Динаміка капітальних інвестицій в Україні

	Капітальні інвестиції, всього, млн. грн	Інвестиції в основний капітал (капітальні вкладення), млн. грн	Темпи росту, % до 2002 р.	Питома вага у загальному обсязі, %	Темпи росту, % до 2002 р.
2002	46563	37178	100,0	79,8	100,0
2003	59899	51011	137,2	85,2	106,8
2004	89314	75714	203,7	84,8	106,3
2005	111174	93096	250,5	83,7	104,9
2006	148972	125254	336,9	84,1	105,4
2007	222679	188486	507,0	84,6	106,0
2008	272074	233081	626,9	85,7	107,4
2009	192878	151777		78,7	

складено на основі даних Держкомстату

Варто відзначити позитивну динаміку як капітального інвестування в цілому, так і інвестування в основний капітал. Так, за статистичними даними за період 2002-2008 роки капітальні інвестиції зросли майже у шість разів.

Структуру джерел фінансування інвестицій в основний капітал можна дослідити за даними табл. 2.

Таблиця 2

Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування (у фактичних цінах, млн. грн./відсотків до загального обсягу)

Джерела фінансування	Роки							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Всього	37178	51011	75714	93096	125254	188486	233081	151777
	100	100	100	100	100	100	100	100
у тому числі за рахунок:								
коштів державного бюджету	1863	570	7945	5077	6846	10458	11576	6687
	5,0	7,0	10,5	5,5	5,5	5,6	5,0	4,4
коштів місцевих бюджетів	1365	2095	3544	3915	5446	7324	9918	4161
	3,7	4,1	4,7	4,2	4,3	3,9	4,2	2,7

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
власних коштів підприємств і організацій	24470	31306	46685	53424	72337	106520	132138	96019
	65,8	61,4	61,7	57,4	57,8	56,5	56,7	63,3
коштів іноземних інвесторів	2068	2807	2695	4688	4583	6660	7592	6859
	5,6	5,5	3,6	5,0	3,7	3,5	3,3	4,5
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	1573	1822	2577	3091	5110	8549	11589	5502
		3,6						
кредитів банків та інших позик	1985	4196	5735	13740	19406	31182	40451	21581
	5,3	8,2	7,6	14,8	15,5	16,6	17,3	14,2
інших джерел фінансування	3854	5215	6533	9161	11526	17793	19817	3567
	10,4	10,2	8,5	9,8	9,1	9,4	8,5	2,4

складено на основі даних Держкомстату

Отже питома вага власних коштів у структурі фінансування поступово зменшується, але і на сьогодні вони залишаються головним джерелом фінансування інвестицій в основний капітал в економіці України. У 2009 р. питома вага власних коштів у структурі капіталовкладень склала 63.3%. Разом із тим, починаючи з 2002 р., частка цього джерела фінансування інвестицій має тенденцію до падіння. Якби таке явище спостерігалось на фоні стрімкого зростання частки зовнішніх джерел фінансування інвестицій (за рахунок як приватних, так і інституціональних інвесторів), то можна було б відзначати наближення структури джерел фінансування інвестицій до оптимальної. Проте в Україні поступово зростає лише частка банківських кредитів, хоча її питома вага залишається незначною, порівняно з тенденціями у інших країнах світу (у розвинутих країнах така форма фінансування забезпечує близько 25% інвестицій, а в окремих із них – до 45%). Іноземні інвестиції мають незначну частку (4.5%).

Розглянемо далі стан використання основних видів джерел фінансування інвестицій підприємств України більш розгорнуто.

Амортизаційні відрахування. Однією із проблем забезпечення розширеного відтворення основних фондів є вироблення механізму їх амортизації, адекватного вимогам сьогодення. Серед джерел фінансування інвестицій амортизаційні відрахування виступають часткою власних коштів підприємств при реалізації капіталовкладень і традиційно є найвагомішими.

Сума нарахованої амортизації в цілому в економіці України збільшується лінійно, що свідчить про застосування переважно однакових методів її нарахування за умов незначного підвищення вартості об'єктів. Водночас спостерігається щорічне зростання показників спрацювання основних засобів), яке наближає економіку і промисловість України до масштабної техніко-технологічної кризи (табл..3).

Таблиця 3
Ступінь зносу основних засобів

Роки	Ступінь зносу, у %
2000	43,7
2001	45,0
2002	47,2
2003	48,0
2004	49,3
2005	49,0
2006	51,5
2007	52,6
2008	61,2
2009	60,0

складено на основі даних Держкомстату

У 2009 р. ступінь спрацювання основних засобів у цілому в економіці України досяг 60%. Більше, ніж у цілому в економіці, спрацювання спостерігається в таких видах економічної діяльності, як переробна промисловість, освіта, транспорт і зв'язок, тобто в галузях інвестиційного спрямування.

Частково це відбувається через те, що чинне законодавство України фактично унеможлиблює проведення підприємствами власної амортизаційної

політики, оскільки вибір методу нарахування амортизації не впливає на результати їх господарювання і на практиці не збільшує обсяги джерел фінансування капітальних інвестицій у відтворення основних засобів.

Звичайно, відновлюючи роль амортизації як надійного джерела фінансування інвестицій, необхідно передбачати також обмеження її використання не за призначенням (на поточні затрати, підвищення заробітної плати, преміювання, тощо).

Значним упущенням попередніх років можна визнати зволікання з реформуванням амортизаційної політики в Україні. З метою організації обліку нарахування й використання амортизації на мікрорівні у 2004 р. Міністерство фінансів України ввело до Плану рахунків бухгалтерського обліку новий позабалансовий рахунок - 09 "Амортизаційні відрахування", за допомогою якого можна простежити використання амортизаційних відрахувань та їх роль у відтворенні основного капіталу підприємства.

За даними Міністерства фінансів України, переважна більшість суб'єктів господарювання використовують амортизаційні відрахування за їх економічним призначенням – на фінансування капітальних інвестицій, що направляються, здебільшого, на придбання, виготовлення і ремонт основних засобів.

Світові тенденції у розвитку амортизаційних систем спрямовані на їх значну лібералізацію, істотне скорочення кількості амортизаційних норм, надання корпоративним структурам права самостійно встановлювати амортизаційні періоди у нормативно закріплених межах і обирати метод нарахування амортизації [4, с. 300].

Отже, з метою збільшення амортизаційних коштів підприємств необхідно підвищувати не тільки ставки нарахування амортизації, але й вартість її об'єктів, тобто стимулювати прискорене введення основних фондів як результат інвестування за рахунок різних джерел фінансування.

З огляду на це, державна амортизаційна політика в Україні має бути спрямована на подолання існуючого дисбалансу бюджетних інтересів держави

та інвестиційних інтересів підприємств, одночасно сприяючи поліпшенню фінансового становища підприємств як умови забезпечення відтворення їх основних і оборотних фондів. Лише на таких засадах можливо створити привабливий інвестиційний клімат у промисловому виробництві та забезпечити стаке підвищення його технологічного рівня.

Прибуток підприємств. Хоча прибуток підприємств є важливим і найменш ризикованим засобом поповнення інвестицій, проте сьогодні прибуток як джерело капітальних вкладень в Україні практично не використовується. Він є джерелом самофінансування інвестицій лише на окремих, високорентабельних підприємствах. За нинішніх умов неефективної податкової системи, масової збитковості виробництва і масових неплатежів прибуток як джерело капітальних вкладень в країні є набагато менш значущим, порівняно з амортизаційним фондом. Та невелика кількість підприємств, які в змозі забезпечити високий рівень прибутку, не мають можливості формувати власні інвестиційні ресурси у необхідній кількості через надлишковий податковий тиск. Зі зростанням виробництва і підвищенням його рентабельності за рахунок зниження питомих витрат, двигуном чого є ринкова конкуренція і технічний прогрес, роль прибутку як інвестиційного джерела безумовно зростатиме [2, с. 50].

Залучення іноземного капіталу.

Україна не входить до переліку найбільш інвестиційно привабливих країн. Серед причин такої ситуації можна виділити високий рівень інвестиційних, фінансових і політичних ризиків в Україні, високий рівень інфляції, нестабільність і недосконалість законодавства (за роки незалежності законодавство, що регулює іноземні інвестиції, змінювалось понад 10 разів), відсутність достовірної інформації про фінансово-економічне і соціально-політичне положення об'єктів інвестування, нерозвиненість фондового ринку, ускладнений режим доступу в країну, відсутність державних гарантій захисту іноземного інвестора, і законодавчо затверджених методик з оцінки інвестиційних проектів.

В цілому, приріст іноземного капіталу у 2009 р. склав 5634,6 млн. дол., що становить 112,4% до обсягів інвестицій на початок року. Проте слід зазначити, що економіка України нині не може задовольнити вимоги іноземних інвесторів. Серед причин непривабливості українського інвестиційного клімату називають: повільні темпи реформування економіки, й законодавчої бази, а також нерациональний розподіл внутрішніх інвестицій – приватних і державних, високі податки, надмірне регулювання та заполітизованість економіки [1,13]. Крім того потенційних іноземних інвесторів відштовхує неналаштованість бюджетного процесу на солідарне інвестування великомасштабних проектів і, особливо, ризикових наукомістких високотехнологічних інновацій. Запрошуючи приватні інвестиції в інноваційну сферу України, важливо постійно демонструвати, що держава не стоїть осторонь, а вкладає кошти в цю сферу, вимагаючи адекватної економічної віддачі.

Крім того, в реальному секторі економіки України спостерігаються нестабільні тенденції інвестиційного забезпечення: надходження інвестицій не забезпечує потреби ефективного розвитку промисловості, державна політика не стала стимулюючим фактором до залучення інвесторів і вже декілька років поспіль спостерігається тенденція надходження значних коштів у країни колишнього соцтабору (Польщі, Чехії) і недостатній рівень інвестиційного забезпечення економіки України.

Узагальнюючи існуючі точки зору згрупуємо основні фактори впливу на прямі іноземні інвестиції (табл. 4).

Таблиця 4

Фактори впливу на обсяги залучення іноземних інвестицій

Переваги для прямих іноземних інвесторів	Недоліки інвестування для іноземних інвесторів
<ul style="list-style-type: none"> - Географічне положення в Європі; - Велика кількість населення; - Природні умови - Великий за розмірами ринок 	<ul style="list-style-type: none"> - Негативний міжнародний рейтинг України; - Відсутність політичної відповідальності держави; - Відсутність стабільності в законодавстві

<ul style="list-style-type: none"> - Не розвинута природна та соціальна інфраструктура - Кваліфікаційний рівень робочої сили - Низький рівень заробітної плати - Соціальна незахищеність працівників - Низький рівень конкуренції в країні 	<ul style="list-style-type: none"> - Бюрократичний апарат з низьким рівнем доходу - Відсутність ініціативи прийняття рішень - Відсутність державних гарантій для іноземних інвестицій - Проблеми з отриманням дозволів для здійснення діяльності - Податкова система - Не розвинутий внутрішній фінансовий ринок - Не достатньо розвинуті послуги інфраструктури
---	---

Узагальнено автором

Можна відзначити формування певних тенденцій, що тією або іншою мірою якісно характеризують розвиток іноземного інвестування в Україні:

- переважаюча кількість партнерів із країн, що розвиваються, (за кількістю інвесторів) і партнерів із промислово розвинутих країн (за обсягом інвестицій);
- поступове збільшення частки інвестицій із країн СНД;
- реалізація спільних інвестиційних проектів, як правило, на двосторонній основі;
- орієнтація підприємств з іноземними інвестиціями на виробництво товарів, якими світові ринки практично насичені (наприклад комп'ютерна техніка певних класів), і на сферу послуг;
- обережність західних партнерів щодо збільшення інвестицій, що обумовлено відсутністю надійних гарантій по їхньому захисту, наявністю прямого і непрямого контролю за такими інвестиціями, невідпрацьованість стратегії і тактики виходу на практично невідомий і раніше закритий ринок;
- активність малих закордонних фірм, що орієнтовані на швидке повернення невеликих інвестицій або вигоду від разових операцій, за сутністю, посередницьких або відверто спекулятивних;
- нерівномірність розподілу інвестицій по галузях і регіонах України, зосередженість у промислових центрах України;

- переважання частки майнових внесків іноземних інвесторів у загальних обсягах інвестицій, слабе використання механізмів фінансового ринку для інвестування.

Збільшення потоку інвестицій в Україну може бути зумовлено такими чинниками:

- а) закріплення на перспективному ринку збуту України;
- б) одержання прибутку на довгостроковій основі;
- в) доступ до порівняно дешевих джерел сировини та ресурсів, що підвищує конкурентоспроможність продукції;
- г) використання відносно дешевої та кваліфікованої робочої сили як важливого чинника зниження собівартості продукції.

Державна амортизаційна політика має бути ліберальнішою, враховувати напрацьовані світовою практикою механізми нарахування й використання прискореної амортизації, надавати підприємствам самостійність у виборі методів і періодів нарахування амортизації. Водночас необхідно посилити роль прибутку як джерела фінансування інвестицій у відтворення основних фондів, насамперед, у контексті подальшого реформування системи оподаткування результатів господарської діяльності.

Проблема інвестування виробництва підприємств харчової промисловості повинна бути в центрі довгострокової політики країни. Вона потребує розробки нових підходів до питання простого й розширеного відтворення основних фондів на новій технічній основі.

Висновки. На етапі становлення ринкової економіки одним із основних джерел забезпечення інвестиційних потреб харчових підприємств повинні стати внутрішні резерви підприємств: амортизаційний фонд, у якому нагромаджуються кошти протягом періоду їх продуктивного використання, та прибуток підприємств у тій частині, яка використовується на розвиток виробництва.

Через недосконалість цінової, податкової, фінансово-кредитної, інвестиційної та інноваційної політики держави харчова промисловість України,

розвиток якої є важливою передумовою подолання кризових явищ в аграрному секторі економіки, як за наявними виробничими потужностями, так і за рівнем розвитку інфраструктури істотно відстає від рівня розвитку аналогічних галузей економічно розвинутих країн.

Список використаної літератури:

1. Губарь Е. В. Удосконалення методів управління інвестиційною діяльністю підприємств харчової промисловості: Автореферат дис. канд. ек. наук: 07.03.2007./ Нац. ун-т харч. тех.-гій. К., 2007 – 35 с.
2. Захарін С. Інвестиційне забезпечення відтворення основних фондів // Економіка України. – 2007. - № 4. – С. 43-51
3. Музиченько А.С. Інвестиційна діяльність в Україні: Навчальний посібник. . – К. Кондор, 2005. – 406 с.
4. Сичевський М. П. Стан та пріоритетні напрямки розвитку харчової промисловості України: Монографія / За ред. С. І. Дорогунцова. – К.: Наук. світ, 2004. – 374.
5. <http://ukrstat.gov.ua/>
6. <http://minagro.gov.ua>